

Мотлях Олександр Іванович, завідувач наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення та психофізіологічних досліджень ННІЗДН Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

НОВЕЛИ В РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ

Питання запобігання корупції в Україні є одним із ключових щодо входження нашої держави в європейський простір. За перебігом п'яти років від часу прийняття Закону України «Про запобігання корупції», можна говорити і про деякі його результати. Вони хоч і незначні, але є і мають загальнодоступний і викривальний характер. Так, для порівняння, за офіційними статистичними даними Генеральної прокуратури України, у 2013 році було зареєстровано 22 613 корупційних злочинів, у 2014 році - 18 636, у 2015 році - 18 625, у 2016 році - 18 866, у 2017 році - 20 727 злочинів. Упродовж 2018 року правоохоронними органами (без НАБУ) було викрито 3 679 корупційних кримінальних правопорушень (проти 2 831 корупційних злочинів у 2017 році; проти 2 175 корупційних злочинів у 2016 році та проти 2493 корупційних злочинів у 2015 році. У всіх слідчих підрозділах (крім НАБУ) упродовж минулого року перебувало 3 531 кримінальне провадження з ознаками корупції. За результатами розслідування ними скеровано до суду 2 226 обвинувальних актів про корупційні діяння, що становить 63% від кількості всіх зареєстрованих (що менше, аніж у 2017 році - 72,5%), стосовно 2 608 обвинувачених, з яких лише 386 (або 14,8%) знаходилося під вартою. В той же час детективами НАБУ в 2018 році розслідувалося 2 211 кримінальних проваджень, з яких 509 перебувало в залишку станом на 1 січня 2018 року, у 1 237 провадженнях досудове слідство розпочато в 2018 році, відновлено розслідування у 51 раніше зупиненому провадженні та в 97 раніше закритих провадженнях, а 317 кримінальних проваджень надійшло від інших органів. За результатами досудового розслідування до суду скеровано лише 64 обвинувальні акти, що становить всього 15,1% від загальної кількості закінчених детективами НАБУ проваджень про корупційні злочини. Із них лише 53 обвинувальні акти - про корупційні правопорушення, 3 - про правопорушення, вчинені в бюджетній сфері, 2 - про правопорушення, вчинені в організованих формах, та одно про правопорушення, вчинене у сфері земельних правовідносин.

Що ж до фігурантів корупційних злочинів, то їх у число потрапляли як особи, що спокушались одержанням незначної матеріальної чи майнової вигоди, так і ті, що вважали себе «недоторканими» чи до когось «наближеними», для яких норма і буква

закону мала тільки декларативне гасло. Наразі маємо кілька гучних і, водночас резонансних справ, пов'язаних із корупцією у вищих ешелонах влади як тодішньої, так і нинішньої, що в черговий раз сколихнуло українську громадськість, яка стомилася від брехні, зневаги, нахабства неродивих чиновників і готова повноцінно протидіяти цьому ганебному явищу. Високу активність у запобіганні корупції демонструє нинішній Президент України Володимир Зеленський, який активно зобов'язує різного рівня керівників вітчизняних правоохоронних органів показувати конкретні результати своєї роботи у питанні викриття осіб, які зловживали чи зловживають владою, своїм посадовим становищем, займаються отриманням неправомірної вигоди, що є кримінально - караним діянням. Сподіваємося, що так і станеться, й ми побачимо не тільки постановочно-демонстраційні сюжети про затримання чергового фігуранта корупційних злочинів, а реальне кримінальне провадження, яке матиме завершений характер досудового розслідування і винесення судового вироку. У цілому - це немає сприйматися суспільством як самоціль нинішньої влади у демонструванні своєї ваги перед співгромадянами. Питання корупції і боротьба з нею є одним із пріоритетних завдань України, оскільки воно напряду зачіпає інтереси порядних українських громадян, і, водночас, стосується честі і репутації держави України на міжнародному рівні.

Задля більшої активності і мотивації наших співвітчизників у процесі виведення корупціонерів «на чисту воду», 17 жовтня поточного року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції, який набуває чинності з 1 січня 2020 року. З аналізу цього нормативно-правового акту стає зрозумілим, що він де-факто і де-юре закріплює правовий статус викривачів корупції, їх права та гарантії захисту, а також забезпечує умови для розкриття інформації про корупцію. Загалом цей Закон дає деталізоване тлумачення ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції», яка тепер матиме розширений виклад свого змісту з його відображенням у дев'яти статтях із значком «прим» зазначеної норми. Окрім того, прийняття цього Закону передбачає внесення низки змін до інших законодавчих актів України, зокрема до законів України «Про запобігання корупції», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про звернення громадян», «Про безоплатну правову допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Кодексу законів про працю України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України, «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань». Оцінюючи вагу кожної із статей цього Закону

переконаємося у їх важливості і продуманості, хоча окремі із них викликають і особливий інтерес і, одночасно, деяке занепокоєння. Зокрема, не можна обійти увагою статтю 53⁷ Винагорода викривачу. Нею законодавець закріпив право на винагороду викривачу, який повідомив про корупційний злочин, грошовий розмір предмета якого або завдані державі збитки від якого у п'ять тисяч і більше разів перевищують розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого Законом на час вчинення злочину, зокрема, через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання та професійні спілки, які визначені як зовнішні канали. Викладений і механізм розрахунку винагороди для викривача, і він такий: викривач може претендувати на отримання винагороди, коли виявив корупціонера, який завдав державі збитків на суму, більшу за п'ять прожиткових мінімумів. Якщо ж арифметично прорахувати, то це виглядатиме саме так: беремо суму прожиткового мінімуму, яка на теперішній час становить 2 007 гривень, і помноживши її на мінімум у п'ять тисяч розмірів прожиткового мінімуму, встановлених цим Законом - це дорівнюватиме 10, 035 млн. грн. Відраховуємо від цієї суми 10 % і отримуємо трішки більше одного мільйона гривень. Хоча, законодавець чітко визначив, що винагорода не повинна перевищувати еквівалент трьох тисяч мінімальних заробітних плат, а це 4 173 гривні, тобто вона має бути не більшою за 12,5 мільйонів гривень. При тому, якщо викривачів одного й того ж корупційного правопорушення декілька, у тому числі інформації, що доповнює відповідні факти, розмір винагороди розподіляється у рівних частинах між такими викривачами. Погодьтеся, навіть і так грошова виплата доволі суттєва. Можливо це і добре, але, як на нас, не зовсім логічно виглядає механізм виплати коштів викривачам. Він має здійснюватися за рахунок державного бюджету України. А якщо ж точніше, джерелами надходження коштів для реалізації цього Закону пропонується визначити кошти, що надходять від відшкодування збитків державі, від сплати санкцій (штрафів тощо) за рішеннями судів, прийнятими у справах щодо вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, у яких показання викривача містять важливу інформацію для притягнення винуватої особи до юридичної відповідальності. Риторично постає питання: а як бути у випадку, коли збитки нанесені державі корупціонером є лише фігуральним показником. Тобто, збитки є, і визначений їх умовний еквівалент, а коштів немає. Вони виведені корупціонером за межі держави і перебувають або ж на рахунках в офшорних банківських установах, або ж в активах чи майні тощо? Повернення їх може тривати роками, якщо взагалі воно відбудеться, а, в той час держава зобов'язана виплатити викривачеві його 10 % від суми нанесеного збитку корупціонером, і не колись, а зразу ж за рішенням суду. Невиплата їх чи несвоєчасна виплата спричинить зустрічний позов до суду з боку

викривача. Вважаємо, що більш точно було б законодавцю виписати цю норму, щоб потім не мати проблем з її реалізацією. Також, цим Законом встановлюється, що додатковим джерелом фінансування заходів щодо забезпечення безпеки викривачів та виплати їм компенсацій може стати скорочення видатків на утримання правоохоронних органів, як результат ефективного законодавчого регулювання діяльності викривачів корупції, чим очікується зменшення кількості корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень. Не зовсім поділяємо точку зору законодавця і в цій позиції. По-перше, скорочення видатків на утримання правоохоронних органів, як мінімум, спричинить відтік професійних кадрів із правоохоронних структур. По-друге, сподіватися на значну суму надходжень до бюджету країни від дії цього Закону аж ніяк не приходитьсь. І тут мова йде не про песимістичний прогноз, а про можливий брак коштів, які надходитимуть від цього процесу, оскільки їх має вистачити і на виплати викривачам, і на відшкодування завданих збитків державі, а як швидко вони їй повернуться - невідомо. Єдине чим можна буде стримувати навальний процес виплат винагород викривачам, які повідомили про корупційний злочин, то це регуляторним важелем, який прописаний у цьому Законі. А саме: викривач отримує винагороду після того, як суд винесе рішення в конкретному кримінальному провадженні. І саме суд визначає конкретний розмір винагороди, з урахуванням певних критеріїв, до яких належать:

- персональність, тобто викривач має бути особисто обізнаний із даними, які повідомляє, а не знайти їх в публічних джерелах;
- важливість - інформація має містити факти, які можна перевірити, і які доводять обставини, що мають ознаки корупційного злочину.

Якщо ж у викривача відсутні такі критерії, то суд може відмовити у виплаті йому винагороди, хоча таке рішення суду викривач має право оскаржити у судовому порядку. Водночас, законодавець визначив, що певна категорія викривачів, тобто, ті що перебувають у окремому статусі, не мають права на отримання винагороди за повідомлений корупційний злочин. А це:

- особи, які повідомили про корупційний злочин у рамках угоди із слідством;
- самі є співучасниками корупційного злочину, про який самі ж і повідомляють
- особи, що повідомили про вчинення корупції, хоча мають можливість здійснити таке повідомлення офіційному порядку в межах своїх службових повноважень.

Сподіваємося, що дія цього Закону і благі наміри, закладені в ньому законодавцем, не викличуть зворотну, негативну реакцію в соціумі, за якої уповноважені у протидії корупції органи і суди будуть завалені

корупційними справами, а держава не матиме фінансових можливостей виконувати свої зобов'язання перед викривачами. І тоді, одним із можливих виходів із такої ситуації буде перекладення фінансових зобов'язань на плечі пересічних громадян України, за рахунок додавання відсотків на відрахування до бюджету країни із заробітної платні працюючого персоналу або ж інші не популярні рішення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання корупції». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>.

2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції». URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua> > pls > zweb2 > webproc4_1.

*Небитов Андрій Анатолійович,
начальник Головного управління
Національної поліції в Київській
області, доктор юридичних наук*

СЕКСУАЛЬНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ:

КОРУПЦІЙНА СКЛАДОВА ПРОТИПРАВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У світі сьогодні до одного з найбільш прибуткових видів протиправного заробітку справедливо відносять сексуальну експлуатацію, кількість жертв якої вимірюється мільйонами людей щорічно. Так, посиляючись на численні джерела, американський адвокат Кара Раф вказує, що комерційна сексуальна експлуатація не лише є видом злочинної діяльності, що дуже стрімко розвивається, але також приносить від 7 до 10 млрд дол. прибутку в рік. В той же час, згідно зі Звітом Європейського Союзу щодо стану організованої злочинності протиправні прибутки від такої експлуатації становлять від 8,5 до 12 млрд євро на рік [1]. Загалом слід сказати про те, що сексуальна експлуатація полягає у використанні всупереч волі людини її фізичних здібностей і можливостей для задоволення власних сексуальних потреб або потреб інших осіб з метою отримання фінансової або іншої вигоди суб'єктом експлуатації.

Враховуючи значні масштаби ганебного явища сексуальної експлуатації в Україні і світі, а також багатомільярдний обіг коштів у такому злочинному бізнесі, гостро постає проблема протидії злочинам, пов'язаним із нею. Цим обґрунтовується поставлена нами мета щодо вивчення особливостей корупційного впливу на посадових осіб з боку організаторів сексуальної експлуатації, результати якого можуть бути використано для вироблення алгоритму дій для працівників уповноважених правоохоронних органів з виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень у цій сфері.